

การศึกษาคุณค่าของภูมินามในตำบลเมืองบางซ่ง อำเภอสวรรคโลก

จังหวัดสุโขทัย¹

Study of the value of Toponyms in MuangBangkhlang, Sawankhaloke District, Sukhothai Province

ขวัญชนก นัยเจริญ²

Khwanchanok Naijarun

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครือข่ายนักวิจัยชุมชนในการสำรวจและเก็บข้อมูลภูมินามในพื้นที่ตำบลเมืองบางซ่งและเพื่อวิเคราะห์คุณค่าด้านความสัมพันธ์ของภูมินามกับภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ดำเนินการสร้างเครือข่ายชุมชนตามวิธีวิทยาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) วิเคราะห์ข้อมูลคุณค่าของภูมินามโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายชุมชนเป็นเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย และจากการวิเคราะห์คุณค่าของภูมินามพบว่าภูมินามมีความสัมพันธ์กับพื้นที่แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ภูมินามสะท้อนภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว และภูมินามที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กัน ดังนั้นการศึกษาภูมินามนอกจากจะสะท้อนความเป็นมาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ได้แล้ว ยังสามารถสะท้อนให้เห็นองค์รวมของพื้นที่และวัฒนธรรมของตำบลเมืองบางซ่งได้

คำสำคัญ: ภูมินาม, ตำบลเมืองบางซ่ง

Abstract

This research aims to develop a network of community researchers, collect the data of toponyms, examine the toponyms in term of origins and values of toponyms concerning the geography, bio diversity and various culture of MuangBangkhlang. This qualitative research applied community-based research to collect and analyze the data. The results showed that the developed community network was efficient to create research projects. The data analysis of values in toponyms finds that toponyms represent the MuangBangkhlang district into two groups. Firstly, toponyms have an effect upon the geography, the bio diversities and the various cultures in the only part of it. Finally, toponyms affect the relationship between the geography, the bio diversities and the various cultures. Therefore, this study of toponyms may not only reflect the history and origin of the community, but it can also reveal the whole picture of this area and the culture of the Muangbangkhlang.

Keywords: Toponyms, MuangBangkhlang

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมินามโดยเครือข่ายชุมชนตำบลเมืองบางซ่ง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

²อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทนำ

ภูมินาม หมายถึง คำเรียกชื่อบ้านชื่อเมือง และองค์ประกอบทางกายภาพอื่นๆ จนกลายเป็นคำเรียกขานในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น เช่น ชื่ออำเภอ ชื่อตำบล ชื่อหมู่บ้านหรือแม่น้ำ การตั้งนามของสถานที่แต่ละแห่งนั้น ภูมินามมีสาเหตุหรือความเป็นมาที่ต่างกัน เช่น ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ชื่อบุคคลสำคัญ ชื่อพืชหรือลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่คนในท้องถิ่นนั้นกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังที่ไพฑูรย์ ปิยะปรกรณ์ (2537: 49) กล่าวถึงภูมินามว่า ภูมินามหรือนามที่เรียกสถานที่ที่ปรากฏอยู่บนพื้นที่โดยทั่วไปนั้น เป็นการตั้งและกำหนดให้มีความแตกต่างเบื้องต้นทางพื้นที่อย่างหนึ่งของมนุษย์ เพื่อให้สามารถเรียกบ่งบอกสถานที่ต่างๆ ได้จำเพาะเจาะจง และเรื่องเดช ปันเชื่อนขัติย์ (2538: 21) ได้กล่าวถึงการตั้งชื่อของสถานที่และจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย สรุปได้ว่า มีการตั้งชื่อโดยเรียกชื่อตามประวัติศาสตร์ของสถานที่เรียกชื่อตามสิ่งที่มีความสำคัญที่มีอยู่ในจังหวัดนั้นๆ เรียกชื่อตามชื่อท้องถิ่นเป็นภาษาถิ่นของจังหวัดนั้น และการตั้งชื่อใหม่ซึ่งอาจจะตั้งให้มีความใกล้เคียงกับชื่อเดิมของเมืองนั้นหรือตั้งชื่อให้มีความหมายดี

การศึกษาภูมินามเป็นการศึกษาที่มาของการตั้งชื่อสถานที่และมักมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังที่ สุจริตลักษณ์ ตินตุง (2543: 51) กล่าวว่าการศึกษาภูมินามมักมุ่งเน้นการศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของชื่อเรียกสถานที่นั้น ๆ หรืออาจมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความสนใจ และตระหนักถึงคุณค่าของถิ่นฐานที่อยู่ ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และนอกจากนี้การศึกษาภูมินามยังเป็นหนึ่งในการศึกษาข้อมูลที่สำคัญสำหรับเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวด้วย ดังที่สุพัตรา จิรนนทนารถ และอัญชลี สิงห์น้อย (2548: 2) กล่าวถึงการศึกษาภูมินามว่าผลการศึกษาภูมินามของหมู่บ้านมีความสำคัญสำหรับเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนมีความสำคัญในการอนุรักษ์ชื่อสถานที่ ซึ่งชื่อสถานที่ต่างๆ เป็นที่มาของประวัติศาสตร์ ตำนาน แสดงลักษณะภูมิประเทศ สะท้อนลักษณะชีวิต การประกอบอาชีพและแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาภูมินามสามารถสะท้อนให้เห็นประเพณี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและลักษณะของพื้นที่นั้นๆ หรือที่เรียกโดยรวมว่าภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของพื้นที่ได้อีกด้วย

ทั้งนี้การนำทุนทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างคุณค่าเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม นอกจากต้องใช้องค์ความรู้ในการบริหารจัดการแล้ว ในเบื้องต้นยังต้องหาบุคลากรที่จะใช้ทุนดังกล่าวมาสร้างความภาคภูมิใจและความสามัคคีให้กับคนในท้องถิ่นจนเกิดพลังความร่วมมือของคนในพื้นที่แล้ว หลังจากนั้นจึงสร้างพันธมิตรเครือข่ายจากบุคคลในท้องถิ่นหลายๆ ฝ่าย เช่น ครู พระ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน มาร่วมกันร่วมสืบค้นและเก็บข้อมูลตามข้อมูลทางประวัติศาสตร์และความเชื่ออันเป็นที่มาของภูมินามที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นปัจจุบัน เพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาและการท่องเที่ยว รวมไปถึงการนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์กับศาสตร์หรือหน่วยงานอื่นๆ ด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาภูมินามที่ปรากฏตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย โดยใช้การดำเนินการในลักษณะเครือข่ายชุมชนในการศึกษาและเก็บประวัติความเป็นมา และคุณค่าของภูมินามในด้านภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม เพื่อจะได้ข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และเข้าใจลักษณะทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมของตำบลเมืองบางขลังในเชิงลึกยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนในการสำรวจและเก็บข้อมูลภูมินาม
2. วิเคราะห์คุณค่าด้านความสัมพันธ์ของภูมินามกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ขอบเขตของโครงการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ของภูมินามที่สะท้อนให้เห็นภูมิศาสตร์ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่ปรากฏผ่านชื่อนามเท่านั้น

กรอบการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจภูมินามที่ปรากฏในตำบลเมืองบางซัง และนำนามดังกล่าวมาจำแนกเข้าตามกรอบการวิจัย โดยได้สังเคราะห์นิยามในการศึกษาคุณค่าของภูมินามเป็น 3 ลักษณะ คือ ภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

ภูมิศาสตร์ หมายถึง ลักษณะทางภูมิประเทศ หรือภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาคหรือพื้นที่ ในงานวิจัยฉบับนี้ปรากฏเพียงลักษณะของความหลากหลายทางภูมิประเทศ คือ แหล่งน้ำ ภูเขาและหน้าผา ถ้ำ ถนน ดิน หิน แร่ และพื้นที่ริมน้ำ

ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง องค์รวมของความหลากหลายของสรรพชีวิตในทุกระดับที่มีอยู่ในธรรมชาติแต่ละพื้นที่ และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นระบบ (วิสุทธิ ไบไม้, 2557) ในงานวิจัยฉบับนี้จำแนกความหลากหลายทางชีวภาพที่สะท้อนผ่านการตั้งนามเป็น 2 ประเภท คือ พรรณพืชและพรรณสัตว์

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึง ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนในแต่ละสังคมที่มีความเชื่อ วิถีชีวิต ภาษา ค่านิยมที่แตกต่างกัน (ยศ สันตสมบัติ, 2556 ; สุชาติ แสงทอง, 2558) ในงานวิจัยฉบับนี้จำแนกความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนี้ ด้านภูมิวัฒนธรรม ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่องราว/เหตุการณ์ในท้องถิ่น ลักษณะการตั้งชุมชน ชชาติพันธุ์ บุคคลสำคัญ ตำนาน/นิทาน วิถีชีวิต ความเชื่อและค่านิยม ลักษณะการปกครอง และด้านภูมิบุคคล คือการตั้งนามโดยใช้ชื่อของบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การสร้างทีมวิจัยชุมชนโดยใช้วิถีวิทยาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)
2. การวางแผนการเก็บข้อมูลวิจัยของทีมวิจัยชุมชนและลงเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์
3. การนำข้อมูลที่ได้ออกมาเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้
 - 3.1 รวบรวมข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของภูมินามในตำบลเมืองบางซัง
 - 3.2 วิเคราะห์คุณค่าของภูมินามในตำบลเมืองบางซัง ตามความสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม
4. การสรุปผลการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลงานวิจัย นำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

ผลการศึกษา

1. การสร้างเครือข่ายชุมชน

การดำเนินการสร้างเครือข่ายชุมชน มีการดำเนินการตามวิธีวิทยา (Methodology) ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR : Community – base Research) ตามแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ (2553: 44) ได้เครือข่ายที่เป็นแกนนำจำนวน 16 คน บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ดำเนินงานวิจัย โดยเข้ามา มีส่วนร่วมในงานวิจัย ตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัย ออกแบบการวิจัยและวางแผนการเก็บข้อมูลเก็บข้อมูลภาคสนาม จนกระทั่งถึงการสรุปผลข้อมูล สำหรับงานวิจัยฉบับนี้มีการนำผลการเก็บข้อมูลภูมินามเข้าไปเป็นฐานในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในตำบลเมืองบางซัง เมื่อดำเนินการทุกขั้นตอนแล้วเสร็จแกนนำและเครือข่ายชุมชนมีการประชุมเพื่อสรุปงานและถอดบทเรียนที่ได้จากการวิจัยร่วมกัน

2. คุณค่าของภูมินาม

คุณค่าของภูมินามสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ของภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมใน 2 ลักษณะ คือ นามที่สะท้อนลักษณะด้านภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพียงด้านเดียว และนามที่สะท้อนลักษณะด้านภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพียงที่มีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

2.1 นามที่สะท้อนความสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ หรือความหลากหลายทางชีวภาพ หรือความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพียงด้านเดียวมีดังนี้

2.1.1 ภูมินามที่สะท้อนความสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ มีจำนวน 11 ชื่อ เช่น

นาม	คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์
คลองน้ำด่วน	สะท้อนลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งน้ำที่น้ำไม่สามารถไหลต่อไปได้อีก
คลองแห้ง	สะท้อนลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นคลองและน้ำแห้ง
เขาวงพระจันทร์	สะท้อนลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นภูเขา ลักษณะของภูเขาเมื่อมองจากมุมสูงจะคล้ายกับพระจันทร์เสี้ยว

2.1.2 ภูมินามที่สะท้อนความสัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพ มีจำนวน 3 ชื่อ ได้แก่ ต้นผ้าด้าม ต้นมะม่วงกลีบล้าน ต้นสีพัน

นาม	คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพ
ต้นผ้าด้าม	สะท้อนให้เห็นพรรณไม้พื้นเมืองของตำบลเมืองบางซัง การศึกษาภูมินามของต้นผ้าด้ามพบว่า เหตุที่เรียกต้นผ้าด้ามมาจากยางของต้นไม้ชนิดนี้เหนียวมาก คนโบราณนำยางของต้นผ้าด้ามไปยัดติดระหว่างดาบและด้ามจับ
ต้นมะม่วงกลีบล้าน	สะท้อนให้เห็นพรรณไม้พื้นเมืองของตำบลเมืองบางซัง คือต้นมะม่วงที่มี ใบดกมาก ชาวบ้านถึงใช้คำว่า “ล้าน” แทนจำนวนหรือปริมาณมากมาย เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม
ต้นสีพัน	สะท้อนให้เห็นพรรณไม้พื้นเมืองและภูมิปัญญาของคนอดีต ต้นไม้ชนิดนี้ใช้สีพันเพื่อทำความสะอาด

2.1.3 ภูมินามที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีจำนวน 34 ชื่อ เช่น

นาม	คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ลานหลบภัย	สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กล่าวคือ สมัยก่อนจะมีการสถาปนาสุโขทัยเป็นราชธานี บ้านเมืองยังไม่สงบสุข การสู้รบเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ชาวบ้านจึงต้องใช้สถานที่หลบภัยสำหรับลี้ภัยสงคราม ลานหลบภัยนี้พบร่องรอยอยู่บริเวณเชิงเขาเตื่อ
บ้านนาลาว	สะท้อนให้เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน คือ การอพยพของคนลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตำบลเมืองบางซัง กลุ่มคนลาวเหล่านี้เป็นคนที่ย้ายมาจากอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง เข้ามาตั้งถิ่นฐานประมาณช่วงรัชกาลที่ 3 ที่มีการเกณฑ์ให้คนเข้ามาตากถาง บุกเบิก ทำมาหากินในตำบลเมืองบางซัง เพื่อจะได้ยกระดับขึ้นเป็นตำบล
ข้าวตอกพระร่วง	สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังและตำนานบุคคลในท้องถิ่น ข้าวตอกพระร่วงถือเป็นเครื่องรางที่คนในตำบลเมืองบางซังนิยมพกติดตัว เพราะเชื่อว่าจะช่วยให้แคล้วคลาด ปลอดภัย บางคนเชื่อว่าข้าวตอกพระร่วงมีอานุภาพในการเสียชีวิตได้อย่างแม่นยำ จากการศึกษาพบว่าข้าวตอกพระร่วงเกิดจากวาทะสิทธิ์ของพระร่วงเจ้า ที่อธิษฐานจิตให้ข้าวก้นบาตรกลายเป็นหินที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เกิดพุทธคุณแก่ผู้เคารพศรัทธา

2.2 นามที่สะท้อนลักษณะด้านภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กัน แบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

2.2.1 นามที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์และความหลากหลายทางชีวภาพ มีจำนวน 21 ชื่อ เช่น

นาม	ลักษณะที่ปรากฏ		คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์และความหลากหลายทางชีวภาพ
	ภูมิศาสตร์	ความหลากหลายทางชีวภาพ	
คลองยาง	คลอง	ยาง	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งน้ำกับความหลากหลายทางชีวภาพ คือ ต้นยาง นามสะท้อนลักษณะของพื้นที่ว่าเป็นแหล่งน้ำที่มีต้นยางอยู่ริมคลอง
เขาดงข่า	เขา	ดงข่า	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นที่สูง (ภูเขา) กับความหลากหลายทางชีวภาพ คือ ข่า พร้อมกับบ่งบอกถึงความหนาแน่นของข่าว่ามีจำนวนมาก

นาม	ลักษณะที่ปรากฏ		คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์และความหลากหลายทางชีวภาพ
	ภูมิศาสตร์	ความหลากหลายทางชีวภาพ	
บึงอีหิง	บึง (แหล่งน้ำมีลักษณะคล้ายลำเหมือง แต่มีความลึกและแคบกว่า)	อีหิง (หิงห้อย)	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งน้ำกับความหลากหลายทางชีวภาพด้านพรรณสัตว์ คือ หิงห้อย จากนามสะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่

2.2.2 นามที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม
มีจำนวน 26 ชื่อ เช่น

นาม	ลักษณะที่ปรากฏ		คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม
	ภูมิศาสตร์	ความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
ถนนคนเกณฑ์	ถนน	คนเกณฑ์	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของลักษณะทางภูมิศาสตร์คือ ถนนกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมินามนี้สะท้อนให้เห็นความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเพื่อสร้างถนน จึงมีการตั้งชื่อเป็นอนุสรณ์เพื่อบันทึกเหตุการณ์เอาไว้
เขาพระ เขาเณร	เขา	พระ, เณร	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นภูเขากับความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องศาสนา จากอิทธิพลความเชื่อทางศาสนาจึงมีการตั้งชื่อภูเขาตามสิ่งศักดิ์สิทธิ์นับถือ
คลองตัน ตาหนูน	คลองตัน	ตาหนูน	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งน้ำที่ไม่สามารถไหลต่อไปได้อีก กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านภูมิบุคคล คือการใช้ชื่อบุคคลแสดงความเป็นเอกลักษณ์ นามนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกันของคนในชุมชนด้วย

2.2.3 นามที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีจำนวน 21 ชื่อ เช่น

นาม	ลักษณะที่ปรากฏ		คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม
	ความหลากหลายทางชีวภาพ	ความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
วัดโพธิ์ทอง	โพธิ์	วัด, ทอง	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของความหลากหลายทางชีวภาพ คือ พรรณพืช และความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อ เรื่องของศาสนา และการตั้งชื่อแบบมงคลนาม คือคำว่าทอง ซึ่งเป็นค่านิยมในการตั้งชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคล
วัดไร่ถั่ว	ถั่ว	วัด, ไร่	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านพรรณพืช คือ ถั่ว และความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อ เรื่องของศาสนา และการตั้งชื่อสถานที่ตามอาชีพ คือ การทำไร่
วัดป่าสักใต้	ป่าสัก	วัด, ใต้	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านพรรณพืช และความหนาแน่นของพืช คือ ป่าสัก และความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อ เรื่องของศาสนา และการตั้งถิ่นฐาน เห็นได้จากคำว่า “ใต้”

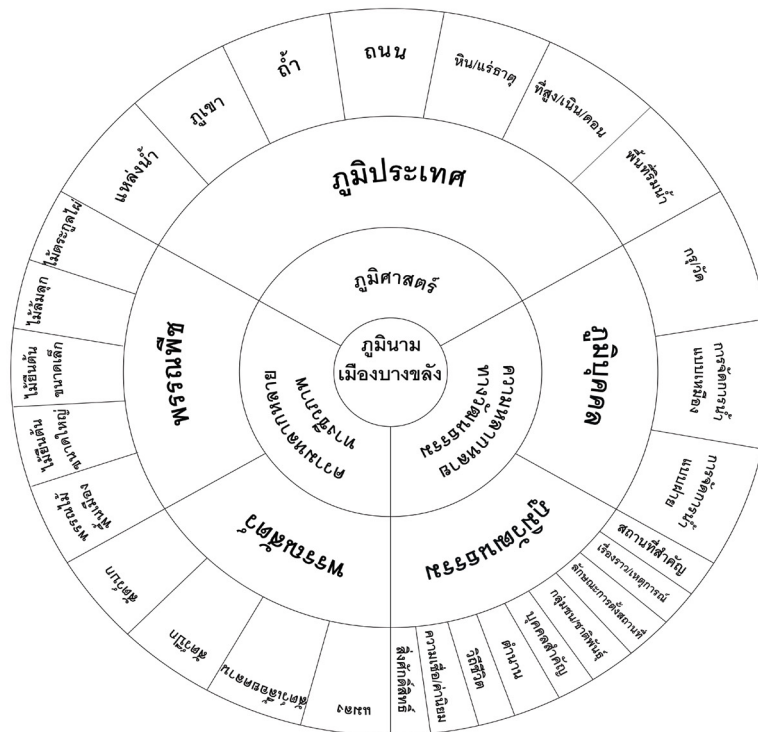
2.2.4 นามที่สะท้อนความสัมพันธ์ของภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีจำนวน 7 ชื่อ เช่น

นาม	ลักษณะที่ปรากฏ			คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม
	ภูมิศาสตร์	ความหลากหลายทางชีวภาพ	ความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
ฝายมะโกมาลัย	ฝาย	มะโก (ตะโก)	มาลัย (ชัยชนะ)	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ ลักษณะแหล่งน้ำที่เป็นฝาย บริเวณฝายมีต้นตะโกใหญ่ และการสร้างฝายนี้เป็นฝายหินที่ต้องอาศัยกำลังคน ร่วมแรงร่วมใจกันนำหินจากภูเขามาทับถมจนกลายเป็นฝายได้สำเร็จ

นาม	ลักษณะที่ปรากฏ			คุณค่าของภูมินามที่สัมพันธ์กับ ภูมิศาสตร์ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม
	ภูมิศาสตร์	ความหลากหลายทางชีวภาพ	ความหลากหลายทางวัฒนธรรม	
วัดริมคลองยาง	ริมคลอง	ยาง	วัด	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ ลักษณะพื้นที่ริมน้ำ ที่เรียกว่าคลองยาง เนื่องจากมีต้นยางอยู่บริเวณนั้นจำนวนมาก วัดแสดงให้เห็นวัฒนธรรมด้านความเชื่อและการนับถือศาสนาพุทธ
บ้านท่ามะเกลือ	ท่า	มะเกลือ	บ้าน	ชื่อนามสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ ลักษณะพื้นที่ริมน้ำ ที่เรียกว่าท่า หรือดินทาดินมะเกลือแสดงให้เห็นพรรณไม้ในบริเวณนั้น และคำว่าบ้านคือลักษณะการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่เป็นชุมชนอันเป็นวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกัน

จากการศึกษาภูมินามสะท้อนให้เห็นลักษณะของตำบลเมืองบางซังได้รอบด้าน คือ ภูมินามมีความสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์โดยสะท้อนให้เห็นความหลากหลายของลักษณะพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ สัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพ สะท้อนความอุดมสมบูรณ์ และสัมพันธ์กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม สะท้อนความเป็นมา บรรทัดฐานและการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน โดยแต่ละองค์ประกอบมีความหลากหลายในด้านต่างๆ ที่เป็นรายละเอียด อันนำไปสู่ภาพรวมของตำบลเมืองบางซังดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงภาพสะท้อนของครมของภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่ปรากฏในตำบลเมืองบางซ่งผ่านภูมินาม

สรุปผลการวิจัย

1. เครือข่ายชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างจากวิธีวิทยา (Methodology) ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR: Community-base Research) พบว่าเครือข่ายมีประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย เครือข่ายชุมชนที่ได้เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเมืองบางซ่ง จำนวน 16 คน โดยบุคคลเหล่านี้สมัครใจสร้างสรรค์ผลงานเพื่อพัฒนาชุมชน และมีบทบาทในการวิจัยในฐานะนักวิจัยตั้งแต่การวางแผนพัฒนางานวิจัย ออกแบบการวิจัย วางแผนและเก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล และเป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน

2. คุณค่าของภูมินามสะท้อนลักษณะทางภูมิศาสตร์ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

2.1 ด้านภูมิศาสตร์ภูมินามแสดงให้เห็นลักษณะภูมิประเทศในพื้นที่ว่ามีหลายลักษณะ ดังนี้ แหล่งน้ำ ภูเขา หนองน้ำ ถ้ำ ถนน ดิน หิน แร่ธาตุ และพื้นที่ริมน้ำ

2.2 ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมินามสะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ คือ การดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยความหลากหลายทางชีวภาพที่ปรากฏจากภูมินามแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ พรรณพืช ประกอบด้วย ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่และกลาง ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ไม้ล้มลุก ไม้ตระกูลไผ่และพรรณไม้พื้นเมือง พรรณสัตว์ ประกอบด้วย สัตว์ปีก สัตว์บก สัตว์เลื้อยคลานและแมลง

2.3 ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภูมินามสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตอันเป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ชชาติพันธุ์ที่เข้ามามีอิทธิพลหรือส่วนเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ภูมิปัญญาของคนในอดีต นิสัยใจคอ และความเคารพซึ่งกันและกันของคนในชุมชน โดยความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านภูมินาม ได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่องราว/เหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในท้องถิ่น ลักษณะการตั้งชุมชน กลุ่มชนหรือชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานและนิทานพื้นบ้าน วิถีชีวิต ความเชื่อและค่านิยม ลักษณะการปกครอง และภูมิบุคคล

อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างเครือข่ายชุมชนเป็นการสร้างความร่วมมือกันของคนในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้หรือสัมฤทธิ์ผลด้านใดด้านหนึ่งแก่ท้องถิ่น สอดคล้องกับธีรวิชัย จันทกุล (2557: 1408) ที่กล่าวว่าเครือข่ายชุมชนเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มกัน และรู้จักที่จะแก้ปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง นอกจากนี้การเรียนรู้ในลักษณะเครือข่ายยังเป็นการแก้ปัญหาหรือทำกิจกรรมในลักษณะบูรณาการเชื่อมโยงมิติต่างๆ เข้าด้วยกัน อีกทั้งการสร้างเครือข่ายชุมชนตามวิถีวิทยาของงานวิจัยแบบ CBR เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชนให้ตระหนักเห็นคุณค่าของท้องถิ่น กระบวนการของการสร้างเครือข่ายและการทำงานของเครือข่ายเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เข้ามาเป็นนักวิจัย มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัย และนำผลงานวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2553: 41) ที่กล่าวถึงกิจกรรมของงานวิจัยแบบ CBR ว่า มีกิจกรรมที่เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วม/สัมมาทิฐิ สำหรับผู้คนทุกกลุ่มทุกส่วนเล็กๆ ที่เข้ามาข้องแวะกับกระบวนการวิจัย และรูปแบบกิจกรรมที่สำคัญของ CBR คือ การคืนข้อมูลให้ชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นวัตรกรรมอย่างหนึ่งของ CBR คือ หลังจากเก็บข้อมูลมาแล้วหรือมีการวิเคราะห์ร่วมกันกับชุมชน หรือให้ชุมชนตรวจสอบ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการวิเคราะห์ การสร้างความเข้าใจร่วมกันตลอดเส้นทางของการวิจัยด้วย

ด้านคุณค่าของภูมินาม พบว่าภูมินามมีความสัมพันธ์กับลักษณะพื้นที่ สามารถตั้งข้อสังเกตได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ภูมินามที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรียกกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ หรือความหลากหลายทางชีวภาพ หรือความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งจากการศึกษาภูมินามในตำบลเมืองบางซังพบว่า คุณค่าของภูมินามสามารถสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของชื่อเรียกกับลักษณะภูมิศาสตร์ คือ ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นบริเวณที่เป็นแหล่งน้ำปรากฏให้เห็นการตั้งชื่อโดยระบุลักษณะแหล่งน้ำมากที่สุด รองลงมาคือภูเขาและหน้าผา ถ้ำ หินและแร่ พื้นที่ริมน้ำ ที่สูง เนินหรือดอน และเส้นทางหรือถนน ตามลำดับ ผลงานวิจัยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนิรัตน์ มุมทอง (2550) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภูมินามที่มาจากภาษาเขมรถิ่นไทยกับลักษณะทางภูมิศาสตร์จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ภูมินามที่มีความหมายสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์จังหวัดสุรินทร์มีทั้งหมด 576 ชื่อ โดยพบนามที่มีความหมายสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์จังหวัดสุรินทร์ในอดีต 456 ชื่อ และภูมินามที่มาจากภาษาเขมรถิ่นไทยที่มีความสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์จังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบันพบจำนวน 152 ชื่อ จากผลการวิจัยจึงอาจกล่าวได้ว่าภูมินามสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ได้

ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ การตั้งนามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของชื่อเรียกกับพรรณพืช และพรรณสัตว์ในตำบลเมืองบางซัง ซึ่งสะท้อนความหลากหลายทางชีวภาพในด้านการปฏิสัมพันธ์

ทั้งพาอาศัยและอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตในพื้นที่เดียวกัน ผลงานวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยของโอฟาร์ รัตนภักดี และวิมลศิริ กลิ่นบุปผา (2553) ที่วิจัยเรื่อง ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่าภูมินามของหมู่บ้านสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะต่างๆ ของจังหวัดลำปางได้ ทั้งลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม โดยจำแนกได้เป็น 7 ด้าน ด้านที่สองพรรณพิชพรรณสัตว์ แสดงให้เห็นถึงพรรณไม้และพรรณสัตว์จำนวนมากที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ซึ่งสะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดลำปาง ดังนั้นภูมินามของตำบลเมืองบางขลังจึงสะท้อนให้เห็นความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นพืชพรรณต่างๆ มีอยู่อย่างหลากหลายทั้งตามธรรมชาติและที่มนุษย์ปลูกขึ้น และการอยู่อาศัยของสัตว์หลากหลายชนิดซึ่งเคยอาศัยอยู่ในอดีต การดำรงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งอาจเนื่องด้วยการสูญพันธุ์หรือการสูญเสียระบบนิเวศในธรรมชาติ ทำให้สัตว์ต้องอพยพไปอยู่ที่อื่น

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านภูมินามในตำบลเมืองบางขลัง พบว่า มีภูมินามที่ปรากฏให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรียกกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานและนิทานพื้นบ้าน วิถีชีวิต ความเชื่อและค่านิยม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิวัฒนธรรมของคนในตำบลเมืองบางขลัง รวมถึงการดำเนินชีวิต เช่น มีความเชื่อในเรื่องพุทธศาสนา เชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึงวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพ คือเกษตรกรรม ความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และวัฒนธรรมที่แสดงความรุ่งเรืองในอดีตที่สะท้อนออกมาผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น โบราณสถาน วัดวาอาราม ล้วนแล้วแต่มีรากฐานของวัฒนธรรมอันดั้งเดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งลักษณะการตั้งนามโดยใช้ภูมิบุคคลยังสะท้อนให้เห็นนิสัยใจคอของคนในตำบลที่เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมืองบางขลังเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ปัจจุบันจึงพบโบราณสถานต่างๆ มากมายกระจายอยู่ทั่วทั้งตำบล และหากว่าโบราณสถานนั้นๆ ตั้งอยู่ในที่ดินทำกินของใคร ชาวบ้านก็จะเรียกชื่อตามลักษณะของโบราณสถานหรือลักษณะของพื้นที่ เช่น กรู คลอง แล้วตามด้วยชื่อของผู้นครบครองที่ดิน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน จากผลการวิจัยที่พบว่าภูมินามมีความสัมพันธ์กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ นี้ สอดคล้องกับแนวคิดของโอฟาร์ รัตนภักดี (2556: 125) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของชื่อกับประวัติศาสตร์ว่า ประวัติศาสตร์ของชื่อ ชื่อบอกประวัติศาสตร์ โดยกล่าวว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลงเหลือหลักฐานปรากฏให้เห็นในภูมินามของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของมานิช ดินลานสกุล (2554) ที่ศึกษาเรื่อง ชื่อบ้านนามเมือง : เรื่องเล่าชีวิตคนและชุมชนลุ่มทะเลสาบสงขลา ผลการวิจัยพบว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับชื่อบ้านนามเมืองของชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา มีจำนวน 158 เรื่อง พบวิถีชีวิตผู้คนและชุมชนจากเรื่องเล่า คือ ความสัมพันธ์กับความเชื่อ วิญญาณ คาถาอาคม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตำนาน ศาสนา และสิ่งของ ซึ่งสิ่งของและสถานที่ที่นำมาตั้งเป็นชื่อบ้านนามเมืองมักเกิดจากฝีมือของมนุษย์ และมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตผู้คนหรือชุมชนด้านใดด้านหนึ่ง

อีกลักษณะหนึ่งคือภูมินามสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของท้องถิ่นกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในลักษณะองค์รวมได้ เนื่องจากการประกอบชื่อในตำบลเมืองบางขลังมักใช้คำมากกว่า 1 คำในชื่อเรียก ดังนั้นคำแต่ละคำจึงให้ความหมายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น ลักษณะภูมิศาสตร์กับความหลากหลายทางชีวภาพ ยกตัวอย่างชื่อบึงอิหิง คือ ลักษณะของแหล่งน้ำและมีหิงห้อย (อิหิง) อยู่บริเวณนั้น บ่อน้ำทิพย์ สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะ

พื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำและความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อเกี่ยวกับมงคลนามและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ดังนั้นการศึกษาภูมินามทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของชื่อที่บ่งบอกลักษณะทางภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ของคนในท้องถิ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงการคงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงของสิ่งเหล่านั้นในปัจจุบันได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). **คุณลักษณะ&วิถีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น**. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.
- ธีรวิชัย จันทกุล. (2557). **การสร้างเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นสู่ตำบลสุขภาวะกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา**. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติครั้งที่ 5, หน้า 1405 – 1413. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- นิรัตน์ มุมทอง. (2550). **ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมินามที่มาจากภาษาเขมรถิ่นไทยกับลักษณะทางภูมิศาสตร์จังหวัดสุรินทร์**. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต(ภูมิศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ไพฑูริย์ปิยะปรภรณ์. (2537). ภูมินามทั่วไปในการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีเคราะห้รูปแบบทางภูมิศาสตร์ของนามทั่วไป. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2. หน้า 49 – 60.
- มาโนช ดินลานสกุล. (2554). **รายงานการวิจัย เรื่อง ชื่อบ้านนามเมือง : เรื่องเล่าชีวิตคน และชุมชนลุ่มทะเลสาบสงขลา**. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เรืองเดช บันเขื่อนขัติย์. (2538). การศึกษาชื่อสถานที่ภาษาไทยและภาษาจีนในประเทศไทย. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. ปีที่ 14 ฉบับที่ 2. หน้า 20-37.
- วิสุทธิ์ ใบไม้. (2557). **การศึกษาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- สุจิตลักษณ์ ดีผดุง. (2543). ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. ปีที่ 19 ฉบับที่ 1. หน้า 51-75.
- สุชาติ แสงทอง. (2558). ความหลากหลายทางวัฒนธรรมชุมชนคนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาสู่การพัฒนาทางวัฒนธรรม. **แนวคิดการวิจัยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยา**. นครสวรรค์: ริมปิงการพิมพ์.
- ไอฟาร รัตนภักดีและวิมลศิริกลั่นบุปผา. (2553). **ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง**. (เอกสารจัดสำเนา).
- ไอฟาร รัตนภักดี (2556). ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และสภาพสังคมวัฒนธรรม : ภาพสะท้อนจากภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-ธันวาคม). หน้า 111-1